

J E L E N K Ö R .

80. szám.

Pest szombat october 5dikén.

1833.

Foglalat: Magyar és Erdélyország (fels. Urunk Brünben 's névnap állése Pestbudán. Laszlovszky, Mindszenty, Domonkos†. Perger ajánlata és Domony. Coburg hg jótétei. Dettvai tüz.) Anglia (egyvelgek. Neger emancipatio fogadttása a' gyarmatok részéről) Franciaország (katonaság száma kevesítettik, Xdik Károly trónszéke, találtgyermek 's a' t) Schweiz (a' statustanács körlevele) Portugália (a' sept. 5ki ütközet különböző leírásai 's újabb hírek Lissabonból sept. 12keig, Portobul sept. 11keig.) Olaszország (a' „la giovine Italia“ alapelvei.) Elegyhírek.

MAGYAR ÉS ERDELYORSZÁG.

Brünni hírek szerint fels. Urunk sept. 20kán délelőtt a' turasi tábor-gyakorlatoknál lovagoltakor egy a' sok eső által felázott keménykébe talált lovastul bukkanni, hova süllyedtében a' vakéri dágványból kiszabadítkozni törekedő paripa Ő Felségével oldalra cült, mi által ugyan Fejedelmünk köntöse általnedvesült, Ő Felsége magas személye mindazáltal, lábán és czombján néhány csekély zuzást kivéve, olly sértetlen maradt, hogy ruha-változtatás után azonnal ismét lóra ült, 's a' hadiforgásoknak még 3 órafolytig vala szemtanúja.

Azon számos millió fohászkodás közé, mellyeket a' magyar 's ausztriai birodalombeli hű népek oct. 4kén mint kegyes Királyunk névnapján, atyai Fejedelmünk hosszas életeért 's boldogító kormányzatáért röpitének a' Mindenható elébe, vegyült Buda 's Pest fővárosinké is, hol minden egyházi 's világi tisztathóság buzogva 's ünnepélyesen sietett e' hála és szív-adót leróni a' Gondviselés előtt az europai béke törzsöke 's gyámolaért. Hóduló csendű ájtatos fénnel állé ugyan is e' szives örömnapot a' testvér két város fő szentegyháziban, tündöklően az itt táborzó mintegy 12 ezer főnyi katonaság (t. i. Ferdinand főbg huszár- 's Nostiz könnyülovas ezrede, két oláh-illyr határnok osztály 's az itt örökdő Bentheim, Würtemberg gy. ezred, 's d. Miguel 's Eszterházy tartalék-osztály a' pattantyussággal és sér-vitézekkel) melly is m. Ócskay Antal püspök teljes egyházi szertartásu tábori miseszolgálatjára seregelvén a' várfok-alatti téren fegyverből csillogó disszel szerkezett oltár körébe, azt álgyudurrogással 's futópu-katüzzel koronázza, az említett ezredi közvitézeket pedig m. Laffert b. 50 akó borral vigasztalá meg.

Sept. 25kén Bécshez szomszéd Döbling helységben élete 60 évében hozadalmas betegeskedés után elpihent n. Laszlovszky Jó-

zsef a' t. kir. Tábla előadó birája 'sat, tetemei saját kívánságához képest ugyanottan elhunytában 's eltakarittatásában atyját megelőzőtt Lajos fia maradványai mellé tétettek örök nyugalomra.

A' mult aug. 24kén 81 eszt. korában elhunyt Gräser Daniel helyébe a' berethalmi ágostai vall. egyházi előjáróság Bergleiter János zelandeki papot választá sept. 17kén superintendensévé.

Budapest: Ellenfeleinknek némi felvilágosításul ajánljuk a' következő levelet mint példát: milly erőszak az, mellyel mi hazai nyelvünk egyetemítéséért buzgódni ohajtunk. E' levelet Perger János táblabíró és domonyi közbirtokos ur a' most mult sept. 20kán intézte Domony helysége Biráihoz, (Pest vgyében) szórul szóra eképen: „Isten minden jókkal áldja meg a' becsületes Birákat! Minő bölcs törvényeket hoztanak legyen a' mult 1827ki országgyűlésen Hazánk Atyjai a' magyar nyelv terjesztése ügyében, nem kétlem tudva van a' becsületes Birák előtt. Milyl édes örömmel fogadá azt a' Haza, 's ennek hivfijai milly buzgón hódoltak annak, bizonyítják több törvényhatóság, község 's egyes polgároknak is. e' szent ügyben tett hazafui munkálataik, mellyeket már eddig is, mint naponként tapasztaljuk, kivánt fogamat koszorúz. De méltán is, mert köz tapasztalás szerint olly hazában, honnét a' nemzeti nyelv számkivetve van, 's hol annak különféle ajku népei gondolataikat egymással nem közölhetik, sziveik valódi érzéseit egymásnak ki nem fejezhetik: ott a' kölcsönös bizodalom, egyetértés, barátságos indulat, atyafiságos szeretet 's ezekkel együtt a' nemzeti morális erő, a' közös ipar és szorgalom örök szunnyadozásban siunylódnak. Az ollyan nemzet hasonló egy csoportnéphez, mellyet közjóra törekvés 's az édes Honhoz ragaszkodás épen nem buzdit, legkisebbé sem lelkesít, 's lassu munkálódását egyedül öubaszonkeresés és a'

törvények szigorú rendelkezései mintegy kényszerítve vezérlik. Azon hazafiúi kötelesség tehát, mellyel minden hív polgár, ki hazája jótéteményeiből részesül, tartozik, ösztönzött ezuttal engem is arra, hogy ezen helységben, mellynek csekély birtoku polgárja magam is vagyok 's mellynek javát fogyotomig eszközteni elhatározott szándékom, a' szent ügy előmozdítására csekély tehetségemhez mérsékelt áldozatot tegyek: mellynél fogvást a' becsületes Biráknak kívántam kinyilatkoztatni, hogy én minden ezen helységben lakó jobbágnak és zsellérnek, ki iskolába járó, magyarul nem tudó 's idejére nézve hét esztendő fölülhaladó gyermekeit a' bekövetkező iskolai esztendőre magyar nyelv-tanulás végett akár cserében akár más képen iskolába adandja, 's esztendő eltelte után az olytán gyermek előttem 's a' helység előjáróji előtt a' magyar írásban olvasásban 's folyvásti beszédben dicséretes próbátelt teend, a' jobbágnak ugyan a' jövő 1334ben reája esendő adó egy negyed részét, a' zsellérnek pedig szinte a' reája esendő adó felét kifizetni ezennel magamat kötelezem. Megkérem ennél fogva bizodalmasan a' becsületes birákat, hogy ezen ajánlásomat a' lakosok közt közhírré tenni, ezen közjóra törekvő szándékomat hathatósan előmozdítani 's mind azon lakosok neveit, kik ez ajánlásomat használni kívánnák, nekem írásban megküldeni ne terheltessenek. Barátim! Hazámfijai! int az idő, mellyben Hazánk szent ügyében magunknak mi is érdemeket arathatunk; a' hazafiúi kötelesség mellyel a' maradéknak 's hazának tartozunk, int bennünket a' közügynek tehetségünk szerinti előmozdítására; igyekezzünk tehát teljes erővel 's mutassuk meg a' következő kornak, hogy mi sem voltunk a' hazának egykor mostoha fiai. Melly dicséretes igyekezetünkben hogy a' becsületes birákat az egész községgel egyetemben a' magyarok istene segítse, tiszta szivéből kívánja mindenkor igaz jó akarójok Nagy-Bányai Perger János közbirtokos és táblabíró m. k. Domonyban sept. 20kán 1833."

Jolsva sept. 26kán. Városunk érdemes jegyzője Mindszenty Daniel huzamos betegség után a' múlt hónap utólján elhunyt. Kik e' férjűt szelleméről, tehetségiről és szerzett tudományáról közelebb ismerék, vagy

közre bocsáthatott értekezéseit olvasák, benne egy olyannak fogják letüntét fájlalni, ki nek szorgalma után egykor a' magyar (nyelvű) hazának sokat ígértenek. Némelly hátrahagyott, de mint maga mondá még kijavítgató kéziratai valóban jelesek, teli ésszel és tudománnyal, mint millyeket felvilágosult elméjétől várni lehet. Nagy számú 's minden rendű baráti 's ismerősi valódi sajnós érzékenységgel viselik elhunytát. Gyulassza fel az ég más földieiben gyönyörű törekvéseit 's hamvainak örökre béke! — Ugyan Jolsváról egy másik levél így szól: „Szászgothai Coburg Ferdinand fejedelmi hg ó magassága azon csekély idő alatt is, mióta elödeinek honunk iránti érdemiért és saját vitéztetiért királyi adományos lön, hazánk szeretetétől lelkesülve szép iparral törekszik jószágit javítólag művelődésünk gyarapításában. Első gondjait is arra fordítá, hogy uradalmiban 's így példakép egyebűtt is az eddig igen hiányos sőt fonák erdei gazdálkodás az e' részbeni célirányos ismeretek terjesztésivel jóvá fordítottassék; e' végre a' külföldről több ez ágban igen jártas férjűt hiva be, kiknek eddigi bölcs rendszabásaik után az erdők ápolása valóban szép sikerrel halad. Hasonló intézeteket 's hasonló külföldi művészek által tétetett a' vas-mívelésben is, tudván milly rossz hirben áll a' külföld előtt honi vasunk 's milly ferde hiedelmeket táplálnak annak készítmódja felől, 's azóta a' garami vaskészítvények valóban példányul szolgálhatnak. Most már a' murány-aljai papiros-gyárra fordítja figyelmét, abban a' nálunk eddig előmutathatott papirosoknál finomabbat készítenő. Ezeken felül milly kegyes indulattal viseltetik alattvalóji iránt, annak már igen számos tanujelét adá, mellyeket nagyobb részint elhallgatva méltó, hogy a' jolsvaiakra árasztott kegyessége érintessék. Jolsva városa leégettei számára nemcsak 5000 frtot rendelt, de az épületi fának felét is csak nem féláron adatá. Történetek ugyan némelly tévedések, az való, de mindezeknek nem mi magunk tesszük mindig sajátkép okait. A' nemes hg efelett Jolsván evangélikus létére a' piacz közepén a' római katolikusok számára egy igen fényes és körülbelől méltán elsőséggel kérkedhető templomot épített; sőt szép tetteihez járul az is

hogy az ágostai vallásuaknak mostan nagy hévvel épített tornyukra, mások serkentetésökül a' szükséges fát bőkezűleg megadatá, noha e' szentegyházat már különben is számos jótéteményivel halmozá. Végre legközelebb a' kir. haszonvételeket, mellyekből Jolsva legtöbb jövedelmét huzza, ugyan e' városnak adá ki hat évi haszonbérbe, 's az ezekért ajánlott pénzsummából évenként ezer frtot engedett el. Ismérjük azokat kik érdemlik hogy ismérjük 's örömmagasztalással hódolunk az érdemnek.

Dettva mvárosban (Zólyomban) sept. 14kén egy fiu vigyázatlan lödözési tüzet lobbantván fél óra közben 108 lakházat 108 csürt v. életpajtát 's 4 gyermeket pusztítottak el a' lángok. Erről bővebben. — R. Komáromban sept. 24kén elhunyt Domonkos János táblabíró 's nem csak hazánkban hanem a' külföld előtt is ösméretes hajóskereskedő élete 66 évében. A' boldogult önpéldáju tettel mutatá meg: mint szaporíthatni csüggedetlen ügyekezést 's józan takarékoság által a' kevés vagyont sokra. Megbizonyítván a' Haza 's Fejdelem iránt hűségét, kegyes Királyunktól polgári nagy arany érdempénzzel jutalmaztatott meg; mint embertárs nem csak egyes felebarátinak hanem egész háznépeknek ada élelmet, 's mivel társalkodásban nyájas 's élte minden szakán jótékony vala, nem csuda hogy élteben közszeretet, holtakor pedig egyetemi sajón és bánat tárgya lön. L.

Bauer Tamás Dömölkön ellenörködött sómázsa-mester meghalt. (k. k. tudós.)

A N G L I A.

September 18kán délután cabineti tanácsot tartott a' király a' st. jamesi palotában 's utóbb bucsu-udvarlását fogadta hg Talleyranduak mint hazatérőnek. Később a' Cumberlandi hg és hgnével ebédelt ő Felsőge, kik pénteken (10kén) egy kormányi gőzhajón a' szárazföldre, mint hallik Berlinbe, valának utazandók. — Azt halljuk, ugy mond a' Globe ugyancsak sept. 18kán hogy a' Cityben erősen kétkednek a' parisi hirlapok által közlött telegraphi hírek valóságán. Valami csakugyan lesz a' dologban, ámbár egy olly rövid tudósításnak nem kell igen bő fejtegetésibe bocsátkozni. A' portugáli királyné e' hirről telegraphok által vett tudósítást a' nélkül, hogy az őt utjában tartóztathatta volna.

T. i. don Pedro a' legsürgetőbb leveleket ír á leányához, hogy ez utját Lissabon felé siettesse, minthogy megjelenése itt miután már Europa két leghatalmasb statusa által meg van ismérve, a' legnagyobb hatásu leend.

Thiers francia minister angliai utazásáról többek közt ezt beszélük az angol lapok: Mivel a' vasutak főfigyelmi tárgya Thiersnek, ennél fogva kedviért Liverpoolban az igazgatók egy nagy gőzkocsit mozgásba tettek, 's Vignolles ur kisebb gőzkocsija kíséerte azt a' mellék vaspályán, hogy ez is próbáltassék meg. Thiers 's kísérete aztán egyikére ültek a' 10 kocsiból álló összezsugorított gőz-hajtotta szekéregyesületnek, 's 30 angol mértföldnyi utat tettek 70 percz (minutum) alatt legnagyobb kényelemmel a' Newtonnál tartózkodás v. megállási időt is ide tudván. — Minden ezred-parancsnokhoz következő körparancs bocsátatott aug. 24kén: Ő felsége kormánya a' hadsereg fővezérét oda utasítá, hogy további rendelésig csak következő vétségekért szabathassék testi büntetés a' katonaságnál: 1) ma'acs ellenszegülés, engedetlenség 's erőszakoskodásért a' tiszték ellen, 2) részegségért a' szolgálatban, 3) fegyver, lőszer 's ruha-eladásért vagy csenésért, katonapajás-meglopásért 's más becstelenítő viseletért. Továbbá kereken nyilatkoztatja ezen parancs, hogy nem czélja ez utasításnak bizonyos és mellőzhetetlen testi fenyítéket szabni még az imént jelelt esetekben is, sőt egyenes szándéka ez által a' testi büntetést általánosan a' hadnépnél annyira korlátozni, mennyire csak a' szükséges katonai fegy v. fenyíték fentartatása engedi. Standard szerint Madeira sziget aug. 28ig zavartalan birtokában vala Miguelnek; mutatkozott ugyan ittott némelly próbatét d. Maria részire, de Miguel pártja lezuzta azt néhány ember-élet vesztéssel.

A' sept. 19ki Globe szerint Nyugot-india igen kedvező híreket közöl a' parlament által megállapított neger-emancipatioi terv létesüléséről. A' barbadoesi törvényhozóság egyetemleg a' britt parlamenti rendszabásokat elfogadtatni határozá. Demerara elfogadása iránt sincs kétség. Berbice ültetvényes, kereskedő 's egyéb lakos egyesülete olly értelmű nyilatkozatványt nyujta be a' kormányzónak, hogy a' gyarmati rendszerben mellőzhetlen rendkívüli változtatások miatt,

mellyektől vagyonuk sőt lételök függ, a' kormány rendeletit édes-örömet pártolni 's gyámolítani készek; szóval mindenütt meg van ismérve, hogy a' gyármatiakról legőszintébb 's jótékonyabb szándékkal gondoskodtak. Egyetlen nehézséget okoz talán majd a' kármentési 20 millio elosztása az egyes gyarmatok közt. Ha ez ügy folyta kezdetének híven felel meg, ugy a' kormány 's parlament olly munkát végeztek el, mellyre a' nemzet méltán lehet kevély, 's mellynek hasonmását mindedig semmi nép se vala képes előtüntetni; mert bár csekély is e' summa-pénz azon tömérdek mennyiségekhez képest, mellyek néha szinte hasztalan háborukra pazaroltattak, még se mutathat a' világtörténetkönyve példát illy szabad akaratu áldozatra, mellyet nem zendülési láz-hév (Fieberhitze) hanem fontolt eszmélet juttata létre az emberiségi 's hitvallási kötelesség teljesítése végett. — A' Cumberlandi hg házúpestül continensi utra, névszerint Berlinbe készülvén, utazási fő okául a' Morning-Herald a' hg fia szeméinek gyógyíttatását mondja, még pedig Gräfe berlini híres szemorvos 's porosz b. t. tanácsos által, ki már magán a' kir. hg atyán néhány évvel ezelőtt igen szerencsés szem-műveglést (Augen-Operation) vitt véghez; 's mivel e' hosszadalmasb ideig tartandó szembaj-orvoslás végett viszonyihoz képest Berlinton nem lehet illy sokáig távol, eltökélé magát a' hg e' jeles szemész miatt Berlinbe költözni, a' parlament egybeülésekor azonban Londonba visszatérő szándékkal.

FRANCZIAORSZÁG.

Strassburgból írják, hogy a' katonai hatóság hirtelen intézkedéseket tesz igen szemebetűnő lefegyverzésre. Több ezer lovat is szándék eladni a' lovas ezredekéből. Minden gyalog ezrednél a' 4dik osztály (mellyet hadi bataillonnak neveznek) felfüggesztetik. Minden elkivánczó tiszt az elmehetési szabadságot könnyen megnyerheti, határozatlan 's félévi hazabocsáttatás számos katonának adatik, sőt azok, kiknek csak a' jövő esztendő elején kelle vala szabadságosakká lenniök, oct. 1sőjén kötelesek elhagyni ezredjüket. Városi őrezredink mindegyikéből 500 legény bocsáttatik el. A' falukon 's Rajnamelléken örökődő seregek ide vonulnak 's így a' rajnamelletti őrvonal egészen eloszlik.

Minden gyalog ezred századjától általányosan 30 katona-munkás, 's minden hajókatona-századtól 50, a' pattantus ezredtől 1200 küldetik el. Jeles mennyiségű élelem-szolgáltatásról lemondattott a' kormány, 's a' fegyver (kard, puska 'sat.) gyárokbán nevezetes számu megrendelt munkákat szüntete meg. — Brienne-től 2 órányira Napoleon tiszteletére Napoleonville nevű falu építettik. E' vállalat előmozdítására Moncey ur egy nagy darab saját földjét áruba bocsátotta 's a' venni 's rajta házakat építtetni száudékozóknak még e'felett szükséges építkezési szereket 's egy kis rétet vagy kaszálót is ad, s a' mind ezekért kívántató pénz lefizetésére annyi időt kész engedni, a' mennyit magok a' vevők előre kívánnak. Moncey ur, az atya, már kápolnát is állíttatott ez új gyarmaton, fia pedig egy helység-iskola- 's kórházat épít.

A' királyt sept. 21re Fontainebleau-ba várták 's később a' belgiumi királynét, mi végett a' legnagyobb készülétek tétettek fényes ünneplésekre. A' hivatalosak 's a' király kíséretebéli személyek számát 1200ra teszik, kiknek összeleg e' roppant palotavárban van lakásuk rendelve. — Nyilvános árverés útján kótyálták el Lille-ben sept. 5kén X. Károly butorait, mellyeket utolsó ott mulattakor használt, a' trónt 235 franc-on (mintegy annyi váltóforinton) vásárlotta meg Holbecq nevű szőnyegész (Tapezier), mi egy francia kir. trónra v. extrónra nézve valóban csekély ár; az összes butor 8700 fra ment, melly 1827-ben Lille-nek 30 ezerbe került. — A' francia községektől tartott talált-gyermekek száma most 125 ezerre megy 's egyre növekszik 's mindegyik 60—70 franc-nyi évpénzt huz 13 eszt.korig.

SCHWEIZ.

A' statustanács sept. 18kán a' schweizi szövetségnek külföldön levő diplomatiái agetsihez következő körlevelet bocsátott: „Zürich sept. 18kán 1833. A' szövetséges főhely (Vorort) látván, milly fonakul ítéltetnek-meg a' schweizi közügyek, és szevedelmes tudósítók mint csavarják-el a' való adatokat 's imigy a' schweizi körülmények tiszta 's világos nézete mint zavarúl-meg a' külföldön: szükségesnek találá a' körülményeknek itt következő rövid de hív rajzát uraságtoknak megküldeni, azon felszólítással, hogy ez ál-

tal, ott, a' hol szükséges, hibás és felszeg ítéleteket czáfoljanak meg's a' közvéleményt a' dolgok igaz mibenlétéről világosítsák fel. Az utóbbi évek' történetei Schweizban olly körülményeket idéztek elő, mellyek a' szövetség köz érdekénél fogva hathatós eligazítást sürgettek; olly körülményeket, mellyek a' szövetségi hatóságok czéljaival's törekvésével korán sem egyeztek meg, mellyek mindazáltal a' viszonyok természeténél fogvást, hogy a' még nagyobb zavarnak elejét vessék, elismérést kívántak. Igy képezé magát Schwyz és Basel cantonok polgári közt külön igazgatás alatt egy tetteges elszakadás, mellyet a' korábbi viszonyok helyre állítása által annál kevésbé lehet megsemmisíteni, mivel egy részről Schwyz cantonban a' korábbi szerződést nem competens hatóság biztosítá, más részről pedig Basel cantonban a' szövetségtől biztosított szerződés, ugyanezen Canton törvényszeres hatósági által, midőn t. i. azok, megbízóik (Committenten) nagyobb részétől a' kormányt elvevők, legnagyobb pontjaiban sértetett meg. Igy történt azután, hogy a' szövetséggyűlés (Tagsatzung), ha csak fegyveres erővel nem akart intézkedni, kénytelen lón e' Cantonokban az uralkodó körülményeket elismérni, 's imigy a' közbékéhez és rendhez okvetetlen szükségés belső állást fentartani. De ha a' Cantonok többsége üdves rendszabásokhoz nyulni gondolkodott, midőn a' két Cantonnak két külön közönségre szakadtát elismeré, mellyet meggátolni morális befolyásával nem volt képes, 's imigy a' kisebb rossznak türeése által a' sokkal nagyobb rosszat elhárítani véle, az anarchiát t. i. mellynek Schwyz és Basel cantonokban az intézetlen körülmények huzamosb folytából szükségkép kelle keletkezni: ugy más részről a' Cantonok kisebb száma, jelesül pedig azok, mellyek az egymás közt megoszlott két Schwyz és Basel cantonnak a' szövetséggyűléssel (Tagsatzung), elégületlen részeiből együltek, e' törvényesnek ismert különszakadást alkalomnak tekinték, hogy a' zavaroknak Schweizban nagyobb természet nyissanak 's a' fő szövetséghatóság ellen annál világosb makacssággal szegüljenek. A' szövetséggyűlésből, melly a' szövetségi szerződésnél fogvást 22 követből áll's a' szövetség dolgai felől tanácskozni's azo-

kat rendezni tiszte, néhány Canton követe nemcsak szándékosan elmaradtak, hanem ök magok tartának egy különös gyűlést, az ugy nevezett sarnei conferentiát's a' törvényesen constituált szövetséggyűléstől minden engedelmességet megtagadtak; ök imigy lemondának azon törvényes jogról, hogy a' többségtől elhajló nézeteiket előterjesszék, mivel illy előterjesztésnek csak a' szövetséggyűlésben volt's lehetett helye. — Illy mellékes szövetségekötés a' schweizi szövetség állapotját szerfölött veszélyezteté, mivel az volt világos czélja, hogy a' szövetséggyűlés határozatinak ellenszegüljön's üdves végzeteit egészen megsemmisítse; egy merénylet, melly mindenkép alkalmas, hogy ez a' dolgok fenálló rendje ellen támadott reactionnak — induljon az akár a' szövetség' kebeléből ki, akár a' külföldről — Schweiz szívében szintugy mint más nyomos határszéleken erős védpontul szolgáljon. A' szövetséghatóságok illy veszélyterhes körülmény következesít eleve meggondolván, mindent elkövettek, hogy a' különszakadt szövetségi tagok közt a' régi bizodalmat's barátságos egyetértést helyre állítsák's már hinni kezdék, hogy közel vannak e' czélhoz. 1833 aug. 5kén valamennyi cantonból követeknek kellett volna Zürichben egy e' végre tartandó conferenciára öszvegyülni, midőn jul. 31kén Schwyz cantonban Küssnacht mellett a' tartományi béke hallatlan módon megzavartaték. Ezen béke vagy is inkább megszűnés mindennemű olyan tétől, mellyek az ideigleni állapotot egyik vagy másik részről önkényleg megronthatnák, két év óta a' szövetséggyűléstől végzések után, (mellyekben minden cantonbeli követ, még azon cantonokéi is, mellyek az ugy nevezett sarnei conferenciát képezék, nyilván részt veve), ismételt izben ajánltatott. E' békének fölbontatása az ellenkező érzésű Cantonok részéről, 's kiváltkép a' különszlott schwyz és baseli községeknek azon részei ellen, mellyek a' szövetséggyűlés tekintetét a' többi részekkel ellenmondásban elismerték, egész Schweizra nézve annál veszedelmesb és kártékonyabb hadi villongásokat idézett szükségkép elő, mivel az első tartományi békeszegés is ugyanazon helyről indult vala ki, mellyen amaz ellenérmű Cantonok követjei, a' szövetség

ségi hatóságokkal nyilvános ellenmondásban tanácskoztak 's mivel a' szövetség nevében illy nemtelen tett ellen rögtön felhozott ellenvetések példátlan vakmerőséggel kigunyoltattak. (Vége következik.)

PORTUGÁLIA.

Miket utóbbi levelünk végén Portugáliáról a' madriti ujság után sept. 7kéről újabb hír gyanánt említettünk, így közli bővebben a' Gazette de France: A' király (dom Miguel) kormánytiszsége melly jelenleg Thomarban tartózkodik, telegraph által vette hírét, hogy 6kán estve a' kir. seregek Lissabont megszállották; később a' telegraph e' hírét oda igazítá, hogy az érintett seregek nem magát a' várost, hanem csak Belem nevű 's nyugatról fekvő egyik külvárosát foglalák el a' nélkül, hogy ebben őket a' pedristák legkevésebbé is gátolták volna. Ennek következésiben az ajudai kir. palota Miguel birtokába jutott 's sept. 7kén a' patriarchai templomban e' miatt már tedeum is tartatott. Az 5ki ütközet egyik félről sem lehetett annyira vérengző, mint millyennek a' ministeri ujságok festék, de a' telegraphi hír után Miguel részére mégis sokkal kedvezőbb. Ugyanis ennek seregei a' városba szolgáló vizcsatornákat elmetszvé, dom Pedro kénytelen lón másnap a' városban egy napiparancs által felszólíttatni a' lakosságot, hogy nagy edényeket hordjanak össze, mellyekben hajók által távolabb vidékekről a' város számára viz hozathassék, 's azon néhány, vízfogó mederkutat (Cisterna), melly a' városban, névszerint a' klastromok- 's nagyobb udvarokban találhatik, közhasználatra rendelni. A' mondott ütközetben Miguel részéről 6000nél többen nem vettek részt, 's mégis az e' félről elestek számához képest dom Pedro vesztesége igen nagynak mondatik. Miguel seregei a' legnagyobb hadirendet tartják, többé közöttük semmi kikapongás, 's nem dicsérhető eléggé azon emberséges bánás, mellyel foglyaik iránt viseltetnek; ellenben pedig dom Pedro katonái senkinek sem kegyelmeznek, kit Miguel részéről hatalmukba keríthetnek. Eddig a' Gazette 's a' madriti ujságok. Általában valamennyi absolutismus-párti lapok a' mondott csatában Miguel seregeinek tulajdonítják a' győzedelmet 's nem bírják eléggé e' katonák vitézségét 's emberséges bánásmódjokat ma-

gasztalni. Ellenben a' Globe 's utána a' többi londoni ujság, 19kén egy hivatalos jelentését közlik lord Russelnek sept. 6káról, mellyben bizonyosnak mondatik, hogy a' sokszor említett 5ki ütközetben a' migueliták minden oldalról tetemes veszteséggel verettek vissza, 's hogy a' harcz ideje alatt 's azután is a' városban bent igen nagy volt az enthusiasmus a' királyné részére.

Sőt a' Morning-Advertiser ugyan ez utóbbi hirt imigy közli: „Épen most vette a' kormány l. Russelnek hivatalos tudósítását, melly szerint Bourmont seregei az 5kén történt támadás alkalmakor Pedro hadai által annyira tönkre verettek, hogy maga Bourmont 's Miguel most már minden kétségen túl a' legnagyobb személybeli veszedelemben forognak, sőt ha igaz mint beszélik, Miguel ez ütközetben majd életét veszti. Pedro katonái olly vitézül harczoltak, hogy e' csatát reájok nézve a' legdicsőségesbnek mondhatni, az ellenség tökéletesen feloszlott, úgy hogy e' tudósítás indultakor többé egy miguelita sem vala látható.“ Melly igen ellenkezik e' hírről a' fentebb mondottakkal 's azokkal mellyeket ez nap a' Morning-Post egy sept. 6káról költ lissaboni levél után közöl. E' szerint ugyanis a' két ellenséges sereg megtartotta egész állását, miután a' nevezett ütközet napon Pedro részéről 3—400ig, Migueléről pedig mintegy 500ig estenek el. Maga Pedro a' legnagyobb veszedelemben forgott, minthogy egy tűztelepet személyesen vezérlett az ellenség ellen, oldala mellől egyik segéde el is esett, hg Terceira alul egy lovat lőttek ki, Mascarenhas a' tábornok-test vezére, gróf Aba 's több más fő rangu tisztjei Pedronak veszedelmes sebeben sinylenek, Valdes general pedig mingyárt az ütközet utáni nap holt meg szinte sebeiben. Bent a' városban nagy szükség uralkodik vízben és kenyérben, mivel a' vizcsatornák elmetszettek, a' várostól jótávol eső malmok pedig szinte Miguel kezére kerültek. A' hus hasonlón szerfelett drága. Ma reggel hozák a' városba a' mezőről egyik migueli tisztnek holttestét, mint mondják gróf Larochejacquelinét az ifjabbét, ki egy csapat lovasságot (az ellenség részéről) legelső vezérlett a' tűzbe. Csataközben egy vízfordó spanyolt fogtak el, ki épen szökőben volt a' migueli tábor felé,

fontos leveleket vive magával a városból; őt tüstént agyon lötték, leveleinél fogva pedig a városban azonnal többeket tömlőcz-re hánytak 's köztük a tömérdek kincsű özvegy Povoá grófnét is, ki a levelek egyikében a pedroi seregek mennyiségét, állását, az erősítvények könnyű oldalait 's a t. irta volt le az ellenségnek. Ez nem első elfogadás, a tömlőczök mellyek azelőtt constitutionalisokkal voltak telve, most ujra dugvák miguelitákkal. Aug. 30kán mintegy 200 katonára fegyveresen rontott be a pápai nuntius lakjába (mellynek külsején akkoriban még a pápa czimerei függtek, bent pedig néhány a nuntiatúrához tartozó tiszt lakozott 's a levéltár tartaték) 's azt magoknak szállásul elfoglalák. Sept. 2kán a városban tartózkodó valamennyi angol kereskedő összegyűlt 's közös akarattal adm. Parkerhöz egy kérelmet határoztak intézni, meltyben az admiral felszólították: hogy a város megtámadtatása esetén az angolok vagyona védelmére az indiai-házat 's a nagy vám-épületet angol katonákkal rakassa meg. Az admiral erre válaszolá: hogy ő már eleve mindennemű intézetet megtett a mondott vagyonnak biztosítására, 's ezentul is tenni fog mindent mi hatalmában áll: de szoros utasításai vannak, hogy magát 's a vezérége alatt álló seregeket tökéletes neutralitásban tartsa 's egy katonát se léptessen közbevetőleg szárazra mindaddig, valamig azt bizonyos körülmények nem kívánandanák. Egyébiránt teljes megnyugtatósaúl mondhatja a gyülekezetnek, hogy gen. Clouet a mondott tárgy iránt általa már előbb hivatalosan felszólítottván, tőle azon választ nyéré: hogyha az angolok magokat ezután is neutralitásban tartandják, minden vagyonuk tökéletesen biztosítva és sértetlen marad, ellenkező esetben a kárt magoknak 's az ügybe elegyedésüknek tulajdoníthatják. Hasonlót felelt I. Russel is, mint az angoloknak lissaboni főconsula, hozzá tévén, hogy épen most veszi donna Maria kormányának egy rendeletét, melly Laroche ur angol kereskedőt, mint-hogy ellene némelly gyanus dolgok névszerint dom Miguellel titkos szövetségben állása, fedeztettek föl, a városból 24 óra alatt minden vagyonostul kiharancsolja. Erre a kereskedőség valamennyire megnyugodott.

Legujabb gyanánt hozza Echo gőzhajó, hogy Lissabon sept. 12kén, melly napon e várost elhagyá, még folyvást d. Pedro birtokában volt. 9kén ugyan a miguelisták ismét egy támadást próbáltak, de melly csak annyiból állott, hogy egy ponton Belem külvárosba berontván az ajudai palotát kirablották 's azonnal nagy sietve visszavonultak a nélkül, hogy az ellenféllel ütközetre kerültek volna. Dom Pedro rendes katonasága száma ekkor 9230ra, a nemzeti őrség pedig 11,800ra ment. A migueli táborban mint ekkor mondák a közvitézek gyanánt felfegyverzett papok és barátok száma 3000nél többre ment. Az oportoi legujabb hírek szerint, mellyeket onnét Magpie hajó sept. 11kéről hozott, gen. Stubbs, kire mostanában az ottani fővezérség bizva van, Saldanha elutazta óta, már több kirándulást tett 's nevezetes sikerrel. Sept. 2kán névszerint, hogy egy, a város közelében táborozni merészkedő migueli csapatot megróhasson, egész hadával oda hagyá Oportót, de mit az ellenséges sereg jökor észrevevén megszökött, mielőtt csak egy lövést is tett volna; Stubbs nyomban követé őtet Vallongo, Ponte-Fereira, Balthar és Pennafielen keresztül egész Amarenteig, honnan azonban, félvén hogy más oldalról az ellenség az alatt a várost megkerülhetné, ismét visszatért a nélkül, hogy elleneit ütközetre kényszeríthette volna. A mondott városokat, mellyeken keresztül ment, a lakosoktól mind elhagyva 's pusztán találta, minthogy a migueliták a merre futottak, egyszersmind a lakosságot is magokkal szalaszták; azonban mihelyt Stubbs seregei visszavonultak, ismét mindnyájan hazatértek 's velök a migueli seregek is. Ekkor gen. Stubbs néhány osztályt kiszakasztván hadából, azokkal „éljen d. Miguel!“ kiáltások közt szerencsésen megközelíté az ellenséget, melly a kiáltásból jónál egyebet nem sejtethett, se'csellel nagy vérengzést követett el köztük, a lekonzoltakon kívül 200at vivén magával vissza Oportoba foglyul. Itt azonban dom Pedronak egy levele várta már a generált, mellyben azon rendelést tevé, hogy a general az őrizetből tüstént 2000et küldjön Lissabon védelmére; kik csakugyan még az nap (5kén) Oporto alól el is vitorláztak. A lakosság ezen igen megszorodott, minthogy általa a város

ugy szólván minden rendes katonaságától megfosztatott.

OLASZORSZÁG.

Talán felvilágosító adatul fog egykoron szolgálhatni, mond a' Gazetta Piemontese, ezen korunkbeli zavaros és egymást üző ki-játszó történetek hivebb rajzolására, vagy talán megtéríthetünk még egy pár járatlan ifjut, kinek szívében nem egészen hült volna ki az igaz életut iránti hajlomás, ha elbeszélünk egy kis töredéket azon oktatásokból, melyeket a' keblünkben nem rég keletkezett „la giovine Italia“ nevű demócrata párt fejei nevéndeikeiknek osztogatnak; ime álljanak itt példaképül egy illyes főnek közelebb egy társaságban tartott tanításai szórul szóra mint előadattak: „Az egyesület kitűzött célja: szabadság, függetlenség, emberség, egyenlőség; célzata: respublica. Kifejtője e' principiumnak a' „la giovine Italia“ czimű folyó-írás, mellynek eddiglen már öt vastag kötete jöve ki; az előfizetés reá Luganoban történhetik. Ez időszakírás terjedelme első segéd-eszköz a' társaság célaira, mellynél fogva olvasása igen ajánlatik. Földbirtokosak beszéljék reá a' parasztokat, hogy velök egyesüljenek, főkép ajánlatik e' célra előbb a' helység lelkipásztorát megkísérteni, de igen nagy gonddal 's elővigyázattal. Ki kell tanulni előbb a' baromnak gyengéjét 's azután azon oldalról ostromlani 's meggyőzni azt, mert e' győzedelem másíthatlan marad. Az okos ember például illy cél kivitelére, nem fogja magát vallásgyűlölőnek nyilatkoztatni, sőt gondja lesz, ezt többi szellemi hajlandósággal együtt, mellyeket a' pór nép talán hibáknak nevezne, ügyesen palástolni. Az olasz függetlenség zászlója fenlobogjon a' templom tornyán 's mellette az oltárnak, különben ne higyétek, hogy a' buta paraszt valaha nyers öklével szándékunkhoz esküdjék; de ha szép szerivel rá bírjuk a' plehánust, hogy ügyünk-höz azegődve azt népének az oltár elől hirdesse, akkor kezünkben a' diadal. Soha sem kell szem elől veszteni a' spanyol függetlenségi háborut. A' seregek Krisztus képét zászlójukon viseljük 's azt mindenütt elől hordják, utána menjen a' pap az evangeliummal, azután az ellenség-földi kutakat meg kell mérgezni, csoportjait előtt az utakat 's hidakat

Ierontani, a' falukat 's városokat, mellyek hozzája hajlanának vagy előtte házaikat fel nem gyujtanák 's pusztán oda nem hagynák, szoros kérdőre vonni; ha pedig mind e' mellett is sarkainkba nyomulnának, utjokat sorompókkal kell elállanunk, az utcákat elzár-nunk, az ablakokból rájuk lödözünk, asszonyink forró olajjal 's vízzel öntözzék őket, gyermekink kövezzék 'sat. Minden szabad, csak hogy ellenséginket 's az ő segítőit meggyalázhassuk, legyenek bár szüleink, testvérink, gyermekink vagy barátink. El kell a' vérség szózatjának végkép nemulni, hol Hazaszabadság forog fen. Azonban a' míg lehet, tartózkodni kell, hogy asszonyok ne avatkozzanak a' dologba, ezek ingadozók 's még messze a' harc 's már nyelvök csatapiacz, különben annak idejénők is nagy becsűek ha furiákká böszítettnek. De mind ezen szabad, szükséges, igazságos és szent kegyetlenség közben soha egy ujjal sem szabad idegen vagy baráti vagyonhoz nyulni, ez örökre sértetlen maradjon. Ügyekezni kell hogy 50 társ között mindig legalább 4 gazdag találkozzék, kiknek se az eddig előszámláltokról, se más célekről szólani nem kell, hanem csak arra bírni, hogy a' párthoz esküdjenek, annak idejében pénzeiket ne zsongorgassák; ha igen vagyonosak 's remény van hogy az ügyre szívesen áldoznak, akkor felmenthetni őket a' táborozás vagy harcolás terhei alól is. Különbén igen szükséges Macchiavellinek Titus Livius feletti Discorsit figyelemmel olvasgatni.“

ELEGY HIREK.

A' lótenyésztő parasztok közt évenként osztatni szokott jutalomban az idén Morvában és Sziléziában 80 részesült, 's összesen 385 darab arany, mint állandóan alapított díj, osztatott ki 49, mint jelesb állattenyésztő közt. Ha illy jutalmakat állapítunk 's örökítünk földnépünkre nézve, akkor nem jár a' parlagi magyar, szamojeda purzsaságu gabanes lovon, se fakószekeren 's kenderbámmal. — A' porosz király a' neuenburgi törvényhozó test kérelminek Neuenburg (Neufchatel) elszakasztatása iránt a' helyetziái respublicától, helyt nem adott, sőt a' szövetségi gyűléshez követküldésre utasítá azt. —